

Obrazovanje za primjer:
Dobre prakse u osnovnim školama u BiH

Izdavač:
Fond otvoreno društvo BiH

Reportaže:
Jasmina Bajramović

Fotografije:
Jasmina Bajramović, Azra Rizvanbegović,
Osman Zukić

Dizajn:
Asim Đelilović

DTP:
Boriša Gavrilović

Štampa:
Dobra knjiga, Sarajevo

Sarajevo,
Novembra, 2014.

**Obrazovanje za primjer:
dobre prakse u osnovnim školama
u Bosni i Hercegovini**

Uvod

Početkom ove godine, FOD BiH objavio je poziv za osnovne škole, ohrabrujući ih da prijave pozitivne primjere i dobre, inovativne prakse kojima se unapređuje nastavni proces i osavremenuju metodički oblici rada. Od ukupno 49 prijavljenih škola, 10 njih je proglašeno najboljima po unaprijed određenim kriterijima. Što je još važnije, pokazalo se da cjelokupna slika bh. obrazovanja nije tako monotona i siva kako se mislilo. Koliko god usamljeni, ovi primjeri pokazuju da postoji volja i želja prosvjetnih radnika, ali i roditelja i učenika, da se izvuku iz jednolične statistike i postanu primjerima kako treba raditi. Ovo su njihove priče.

Osnovna škola "Čengić-Vila I", Sarajevo:
**Dolje kreda i tabla, živjela učenička
inicijativa**

U Osnovnoj školi “Čengić-Vila I“ u Sarajevo je kao u košnici. Direktorica Zineta Bogunić objašnjava da je to naročito užurban dan, jer je jedna grupa djece na takmičenju iz engleskog jezika, druga grupa je Tuzli, sa vlastitom predstavom, u pripremi je prodajni sajam u holu škole povodom Uskrsa. Prikupljeni će novac uložiti kako bi svu djecu mogli poslati na ekskurziju. Dječija je to ideja: oni sami prave, zajedno sa svojom nastavnicom, rukotvorine koje prodaju, i sami odlučuju gdje će sredstva uložiti.

Pomoćnica direktorice, Nermina Sabljica, kao i pedagogica Aida Muminović tvrde da je ovo škola gdje se mnogo odluka prepušta djeci. Iz takve prakse razvila se ideja o projektu “Mali mirotvorci“, gdje učenici govore o različitim problemima, kako društvenim, tako i njihovim, “manjim“, i predlažu rješenja koja su kreirana po modelima demokratskog društva: nenasilna komunikacija, dijalog i vršnjačka edukacija. Da to sve nije samo mrtvo slovo na papiru, potvrđuje i pedagogica konkretnim rezultatima. Već je šesta godina otako se projekt provodi; ove godine go tovo i nemaju sniženih vladanja. Djeca se moraju educirati o ljudskim pravima;

treba stvoriti atmosferu u kojoj se svi osjećaju ugodno; i konačno – nikako ne čekati da dođe do upotrebe represivnih mjeru.

“Mi već imamo određene specifične mjere poput zabrane napuštanja školskog dvorišta za vrijeme velikog odmora, čime smanjujemo mogućnost eventualnih problema. Pokušavamo raditi preventivno. Ukoliko se problem pojavi, čitav se lanac aktivnosti pokrene, od djelovanja vršnjačkih edukatora, preko nastavnika, pa do samih roditelja. Ukoliko imamo radionice za djecu, onda ih vode druga djeca. Nevjerovatno je koliko se djeca ugodnije osjećaju kada im određeno znanje prenosi sam vršnjak, drug iz školske klupe“, kaže pedagogica.

“Mali mirotvorci“ djeluju na nivou svih odjeljenskih zajednica u školi. Nekada mrski ČOZ, po defaultu rezervisan za čitanje ocjena, pravdanje izostanaka i jednoličnih objašnjenja “zašto smo bili nemirni na drugim časovima“ sada je okrenut naopačke. Razrednica odjeljenja V3, Azra Rizvanbegović, sa svojim učenicima prikazuje i objašnjava zašto je ovo dobar potez.

“Prvo, dijete je u centru aktivnosti, što je nama najvažnije. Nastavnici su tu samo u

ulozi koordinatora. Istina, postoji dio časa na kojem je riječ o aktuelnim problemima u razredu, ali veći dio posvetimo upravo različitim mogućnostima rješavanja problema, od govora o dijalogu, zašto je koristan, zašto ga treba češće prakticirati; koje su to osjetljive teme o kojima treba diskutovati pažljivo, bez vrijedanja i sa punim uvažavanjem drugosti i različitosti.

To nikada ne bude samo na nivou teorije, već učenike uvodimo u konkretne životne situacije.“

Hana, Emina, Iman i Haris samo su neki od malih mirovoraca iz razreda V3. Prikazuju nekoliko plakata koje su napravili na temu nasilja, tolerancije različitosti, dijaloga...

“Jako puno pričamo o različitostima, načito religija. Razrednica nam podjeli teme koje učenici obrađuju, onda prezentiramo i poslije diskutujemo. Super je što svi možemo reći šta mislimo“, kaže Haris. Emina dodaje da su ova njihova mala istraživanja i diskusije itekako korisni, jer, “kad bi se svi pridržavali pouka, bili bi tolerantniji, bolje bi komunicirali, sve bi bilo mnogo drugačije“.

Drugačija je vrsta komunikacije, pak, u pitanju kada je riječ o jednoj novoj praksi,

iniciranoj od strane dvojice nastavnika matematike, Mirsada Dumanjića i Saida Krantića. Radi se učenju na daljinu, odnosno *distance learning* u nastavi matematike. Oba su nastavnika kreirala web stranice (<http://matematika-ks.tk/>; www.matematika-bih.com) na kojima se, jednostavno rečeno, održava nastava matematike.

“Nemoguće je u današnjem vremenu zamisliti klasičnu nastavu matematike. Treba osmisliti nove načine rada, koji su naročito korisni kada dođe do prekida nastave, kao što je kod nas bilo u slučaju elementarnih nepogoda, ili, što je aktuelno, za vrijeme protesta. Učenici vrijeme na internetu mogu iskoristiti na pozitivan i kreativan način, a inače vrlo rado učestvuju u ovakvim projektima“, Krantić objašnjava motive za ovakav internet eksperiment.

I jedna i druga stranica arhiviraju i do 500 različitih zadataka, koji su predviđeni za učenike od petog do devetog razreda. Međutim, stranice su otvorene za sve koji žele matematičariti u slobodno vrijeme, samo ukoliko se registruju. Administratori u svakom momentu znaju ko radi koji zadatak. Učenici odmah dobijaju povratnu

informaciju o ispravnosti urađenog, kao i postepene korake u rješavanju problema. Pored materijala za elementarnu, tu su i zadaci za prilagođenu/inkluzivnu, odnosno dodatnu nastavu, kao i različiti kvizovi i logičke igrice, usmjereni ka pametnom načinu zabave.

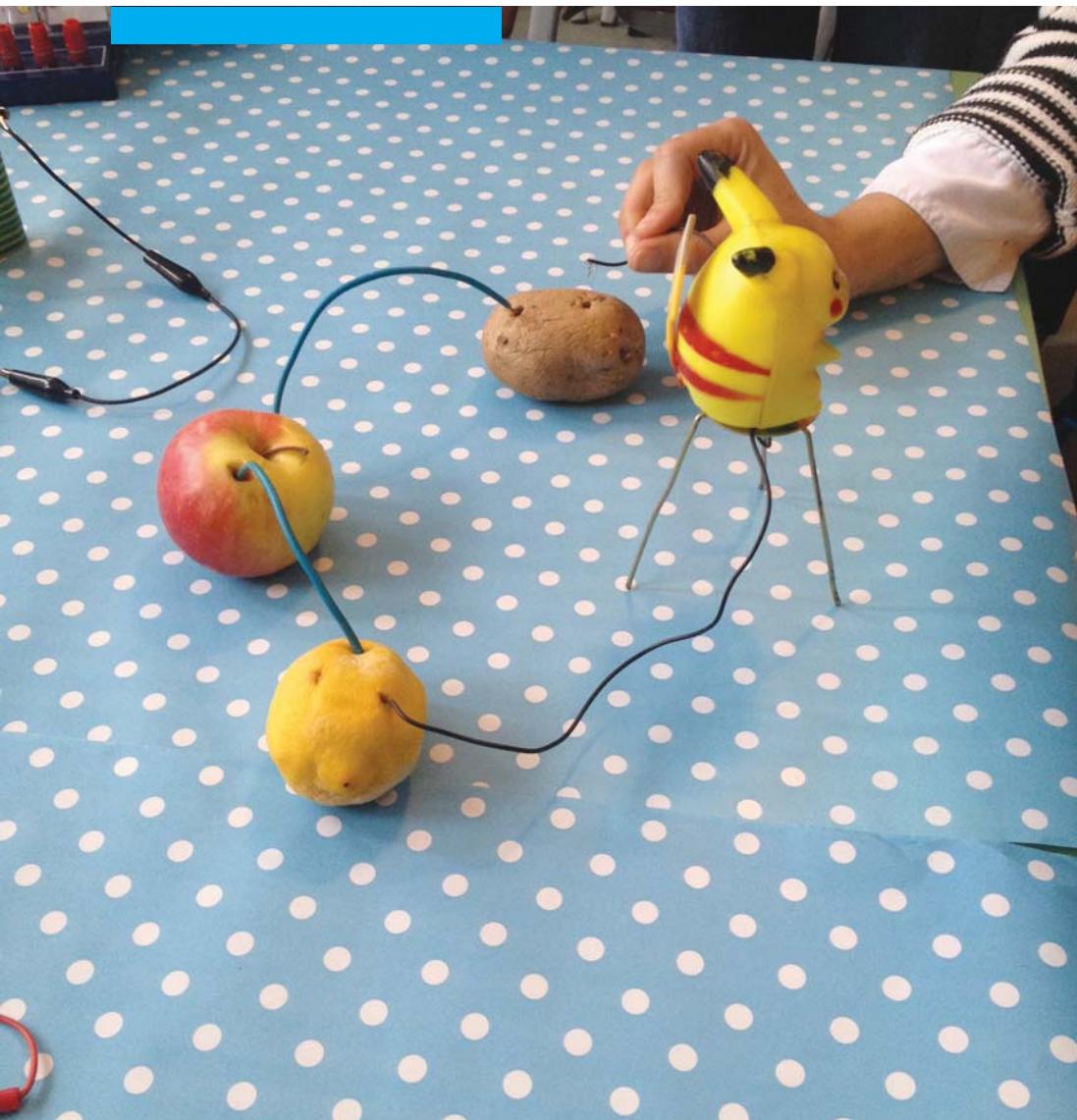
“Još jedna velika prednost ovakvog rada je rad od kuće i činjenica da učenici na ovaj način mogu popraviti ocjenu. Znači, izradom zadataka mogu popraviti prosjek iz ovog predmeta, a ocjene se upisuju dobrovoljno, ukoliko to sami učenici žele. Mogu i komunicirati sa nama putem maila. Ukoliko im neki od zadataka nije jasan, mogu se javiti i odgovore dobivaju u što kraćem roku. Ovako se poboljšava i komunikacija na liniji nastavnik-učenik, jer kad pružite mogućnost djetetu da se poboljša, odmah se mijenja i stav prema nastavniku“, kaže nastavnik Mirsad Dumanjić i dodaje da je ovakav način rada u Hrvatskoj dosta uobičajen, veliki broj nastavnika i profesora su povezani. Ovdje to, pak, nije slučaj. Tako su on i kolega došli na ideju učenja na daljinu u nastavi matematike.

“Kada je uvedena eksterna matura i prikazano mogućih 500 zadataka koji će se

naći na testovima, nastala je sveopća panika: od instrukcija, nervoze, do brige i roditelja i učenika kako će se to savladati. Na ovaj način puno je lakše jer su svi zadaci koji se mogu pojaviti postavljeni na stranici. Učenik ih može izraditi više puta i tako kvalitetno vježbati“, tvrdi Dumanjić.

Učenici koji su testirali ovaj sistem kažu da su jako zadovoljni. Amina, Sara i Iman su maturantice ove škole i sve su radile zadatake preko web stranica. Tvrde da je mnogo manji pritisak po pitanju ispravljanja ocjena, jer je puno drugačije raditi od kuće, gdje nema striktnog vremenskog ograničenja niti “zvanične“ atmosfere. I jedan i drugi nastavnik sami finansiraju hosting i zakup domene i kažu da im je najveća satisfakcija kada vide kako sve više raste broj učenika zainteresovanih za ovakvo učenje – znači da su ispunili svoj zadatak. ■

Osnovna škola "Avdo Smailović", Sarajevo:
Kako ne voljeti fiziku

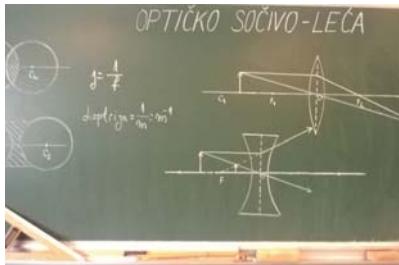
Dok većina bosanskohercegovačkih škola bilježi negativan trend pada upisa prvačića, u ovoj školi to nije slučaj. Konačna cifra trenutnog stanja je 1009 učenika, ne računajući više od 100 upisanih prvačića za narednu školsku godinu. Ali, pravi je trik sve “interesante“ održati zainteresiranim svih devet godina pohađanja. U ovoj školi su odabrali vjerovatno teži, ali mnogo zanimljiviji i za dugoročno učenje zahvalniji put: oblast fizike. Dvije su nastavnice preuzele ovo breme na svoja leđa: Meliha Feta i Edina Šabić. Obje predaju fiziku i koordinatorice su projekta “Fizika je svuda oko nas“. U sve se aktivnosti ulazilo postepeno i metodički: nastavnice su mudro odlučile ispitati svoju fokusnu publiku kako bi fiziku uvele na velika vrata.

“Prvo smo sprovele anketu među učenicima šestog razreda, kako bismo saznale šta ih najviše zanima iz ovog područja. Taj nam je razred prijelomni jer učenici sedmog razreda dobijaju fiziku kao predmetnu oblast. Naravno, djeca su uglavnom navodila eksperiment kao način učenja. Onda smo osmislice igrokaz koji su izvodili sedmi razredi za svoje mlade drugare, gdje smo govorili o slavnim fizičarima

koji su utrli put raznim otkrićima, a u drugom dijelu izvodili smo fizikalne oglede kojima smo objašnjavali svakodnevne pojave. Eto, ispostavilo se da taj igrokaz nije bio za jednokratnu upotrebu. I sada ga koristimo u nastavi, kao odlično sredstvo laganog i zabavnog uvođenja u svijet fizike“, kaže nastavnica Edina.

Grupa prirodnih predmeta je nepravedno dobila lošu reputaciju kao dežurni obaračelj projekta, pa je razumljivo kad nastavnice kažu da su imale veliki zadatak popularizacije nepopularne materije (priznajemo i iz vlastitog iskustva: fizika je rijetko kome među omiljenim predmetima). Kada bismo vezivale jedan pojam za ovu

nije spriječilo da budu i među najposjećenijim štandovima, iako su, kako skromno tvrde, njihovi eksperimenti bili elementarni.

Međutim, ma koliko se nastavnice brane jednostavnošću svojih aktivnosti, čitav je to kaleidoskop mini-eksperimenata od svih raspoloživih materijala i velikog broja učenika željnih demonstracije svog naučenog znanja. I vidno ponosnih. U kabinetu fizike, na desetak stolova raspoređeni su: jaje u boci, periskop, Magdeburške polukugle, baloni, električno kolo, načini proizvodnje električne struje preko obnovljivih izvora energije (jedrilica, krompir, jabuka), magnetna polja... – i tako redom. Na svakom stolu je nekoliko eksperimenata pred kojima stoji grupa od 5-6 učenika, gdje svako ima svoj zadatku u svakom oglednom segmentu. Nema podrugivanja, gurkanja i smijanja – svako vrlo ozbiljno, nakon urađenog, objašnjava što se i kako desilo. Meliha i Edina pomazu ukoliko mali istraživači negdje zapnu – kažu da je od treme, jer su uzbudeni što i vanjskim posmatračima mogu pokazati koliko su naučili. U ogledima su ovaj put učestvovali osmi razredi, koji su druga generacija ovog projekta. Oni malo

oblast, to bi bila predrasuda – kažu obje nastavnice. Kao prosvjetna radnica sa dvanaestogodišnjim radnim iskustvom, nastavnica Meliha kaže da se kod učenika, gotovo bez izuzetka javlja nelagoda jer misle da je svijet fizike svijet apstraktnih zadataka, formula i suhoparnih definicija. Jedini način da se predrasuda razbijje je uvođenje učenika u kreativne aktivnosti, kao što je, naprimjer, manifestacija Noć istraživača u kojoj su učestvovali 2013., pod sloganom "Nauka je strava". Objema nastavnicama ovo je bio izazov: u ovoj maloj naučnoj smotri bili su ubjedljivo najmlađi kao jedina osnovna škola među mnoštvom srednjih škola i fakulteta. To ih

stariji, ozbiljniji "devetaši", već sada pred napuštanjem škole, kažu da nisu ni sanjali da fizika može biti tako zabavna. Alen, Ilvana i Semir su imali priliku da učestvuju u Noći istraživača i pokazali su i majice koje su dobili tom prilikom. Kažu, nije fizika toliki bauk k'o što su mislili. "Bauk" fizike se, uz punu podršku učenika i provođenje njihovih nastavnica, širi i sljedećim generacijama i prijeti opasnost da će doći vrijeme kada djeca neće prevrati očima pri spomenu ovog predmeta. Meliha i Edina imaju velike planove: uvezati se sa opservatorijem i učenike voditi na posmatranje zvijezda, istražiti male naučne kampove i voditi ih u škole pri-

rode, gdje u drugačijim okolnostima mogu izvoditi eksperimente. Ponosno nam pokazuju i teleskop izložen u kabinetu fizike. Jedan dio njihove opreme je među najsvremenijim, kažu, dok su neke sprave zastarjele, ali svi posluže svrsi. Nešto posude i od drugih škola, i od Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu, sa kojim imaju odličnu saradnju. Nadaju se da će moći sarađivati još bolje sa svim školama, pa da zajedno, u budućnosti, mogu raditi na većim projektima. Let the science concor the world! ■

Druga osnovna škola Hrasnica:
Danas se lako (fejzb)uči

Priznajemo, prije posjete ovoj školi nikad nismo čuli za Edmodo. Njihov moto je: "Where learning happens" (Gdje se dešava učenje). A učenje se može desiti čak i na društvenim mrežama, gdje ga нико и ne očekuje. Zašto ga нико ne očekuje? Eh, tu u pomoć priskaču učenici jednog od razreda kojima je Edmodo, umjesto tableti i krede, postao pomagalo u učenju.

Samed i Elma pohađaju osmi razred. Kao i većina djece njihovog uzrasta (naravno!) imaju Facebook profile. Opet, razlikuju se, na izvjestan način, od većine djece njihovog uzrasta: koriste Facebook i na nastavi... dobro, ne baš Facebook. Edmodo je dizajnom dosta sličan popularnoj društvenoj mreži i layout je koncipiran u vidu poznate plave naslovne stranice, gdje je moguće vidjeti vijesti svih umreženih pri-

jatelja; tu su i poruke, notifikacije i ikonica ličnog profila (u ovom slučaju, profil koji je kreirao njihov nastavnik Nedžad Botulja). Ono što ga razlikuje od Facebooka je princip zatvorene mreže, namijenjene isključivo obrazovnim potrebama. Kao i u učionici, nastavnik ima glavnu ulogu i ovdje: on postavlja zadatke, a učenici ih rješavaju. Svako je pred svojim kompjuterom, a slika za svakim kompjuterom jednak je onoj koju vidimo na projektoru i nastavnikovom ekranu. Onaj ko prvi rješi zadatak, može obavijestiti drugove na mreži; može poslati poruku svakom da pita za korake, pomoći ili drugi način rješavanja. Može se obratiti i nastavniku, tako da se svi mogu uključiti u izradu zadatka. Poruke su dozvoljene, ali samo unutar jedne grupe; nema dopisiva-

nja van zadane oblasti, niti prostora u kojem se čas održava. Dakle, društvena mreža, ali s obrazovnim zadatkom. A i njihov nastavnik je prezadovoljan. Kaže da su podigli komunikaciju s učenicima na viši nivo. Rezultati testova su dostupniji, svi ih mogu provjeriti – od roditelja do učenika. Ono što je jako bitno jeste i sigurnost ove mreže. Nema upada izvana, nema bojazni koja vreba na nepoznatim internet stranicama. I, što je najvažnije, pokazali su učenicima da i koncept društvene mreže može biti vrlo koristan u nastavi.

Nastavnik Nedžad imao je više partnera u “zločinu” i čini se da se veći dio zbornice sa zadovoljstvom uključio u projekt. Tu je još jedan matematičar-informatičar, zamjenik direktorice Almir Česko, kao i uči-

teljica Vildana Jahić, koja kaže da nije bila u idejnim tvorcima, ali da je rado pomogla kolegama u provođenju projekta. Ustanovala je, također, da i njoj kao učiteljici izuzetno olakšava kada se može uvezati sa drugim kolegama, vidjeti šta su oni radili na svojim časovima ili kako su obradivali određene nastavne jedinice. Djeci daje mogućnost da istražuju dalje, da se ne zaustavljuju na udžbenicima i radnim zadatacima. Kaže da bi najradije praktično demonstrirala dobrobit ovakvog vida iskorištavanja internet potencijala preko svog razreda, ali sa smijehom dodaje da ih nikakav projekt ne može zadržati u školi nakon časova, koliko god ličio na Facebook.

U razgovoru sa zamjenikom direktorice, nastavnikom Almirom, saznajemo da se

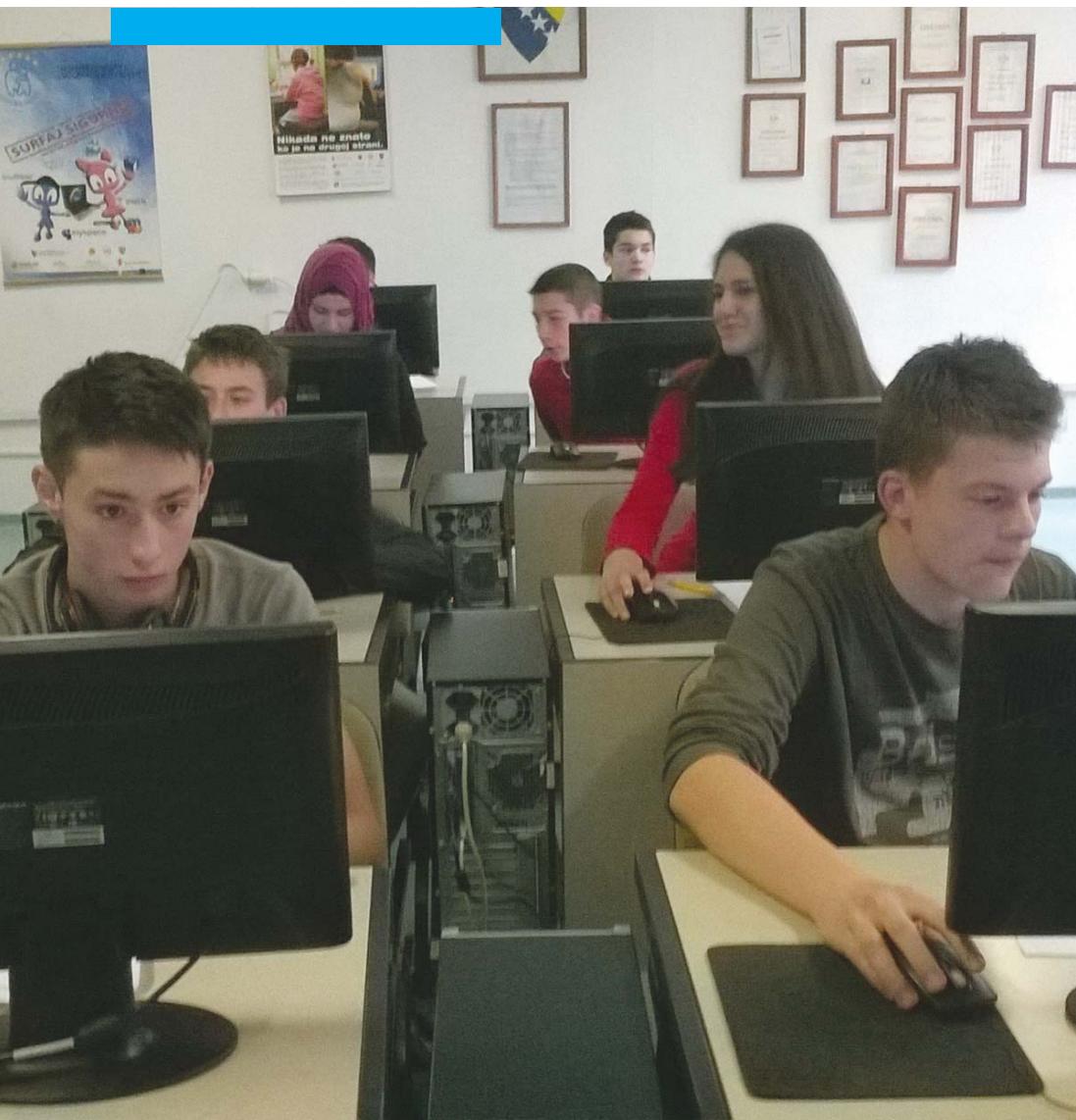
radi o jednom obliku učenja na daljinu, koji omogućava bolji odnos na relaciji nastavnik-učenik.

“Često smo opterećeni obilnim NPP-om da zaboravimo da je dijete individua za sebe. Željni smo postići jednostavniju komunikaciju roditelja, učenika i nastavnika u svako doba dana, a konačno, i brzu povratnu informaciju, naročito što se tiče rezultata kontrolnih radova. Upotreba informacionih tehnologija u velikoj mjeri rješava sve te probleme“, kaže Česko.

Direktorica Arnela Trešnjo ne prestaje hvaliti svoj informatički tim i tvrdi da su nastavnici najviše doprinijeli razvoju ove nove strategije u nastavi, i to bez većih finansijskih ulaganja. Djeca su vidjela da je sve prikazano izvodljivo i tako su prihvaćeni i od strane najvećih kritičara. A voljni

su da pokažu i drugim školama, te da prenesu svoje znanje ostalim prosvjetnim radnicima. Uz Edmodo, naravno. ■

Osnovna škola "Aleksa Šantić" Sarajevo:
**Kvalitetno obrazovanje kao slogan i
praksa**

Web stranica sarajevske škole "Aleksa Šantić" vrvi informacijama o raznoraznim akcijama: učenici su pokrenuli akciju uređenja školskog dvorišta; učestvovali u ekološkim aktivnostima, reciklaži otpada; radili projekte sa kojima su išli na takmičenja itd. "Zelena svijest" učenika i cjelokupnog školskog kolektiva itekako je vidljiva: prvi pogled na školu asocira na panoramsku idiličnu razglednicu građevine u zelenilu, sa eko kućicom i bunarom u neposrednoj blizini. Neobičan je ovo prizor za jednu gradsku školu, gotovo izuzetu od zaglušujuće prometne buke i prljavštine samo pola kilometra dalje. Da li je to razlog sveukupno dobroj atmosferi van škole i unutar nje, može se samo na-gađati. Ono što treba napomenuti je da tačka "dobra aktivnost" nema samo jednu stavku – spisak se nastavlja i mnogobrojnim inovacijama u nastavi koje se previše ne tiču opreme, niti tehničkog aspekta, već isključivo marljivog istraživanja na temu savremenih metodičko-didaktičkih pristupa.

Individualizirana, programirana i projektna nastava, kooperativna slagalica, nivoi rada, Geogebra – to su neki od dijelova novog obrata na stare i dobro poznate na-

stavne jedinice, ovaj put prilagođene sa-vremenim potrebama. Kroz sve ove nove pojmove vodići su nam bili iskusni petaši i nešto stariji devetaši sa svojim učiteljicama i nastavnicama na čelu: Amrom Karrišik, Aminom Hodžić-Drubljanin, Samirom Kudić, Aminom Delić-Zimić, Alzijrom Maljić, Eminom Čavdžić, Amelom Ahmethodžić i Mubinom Islamović (i to je samo dio tima).

Ono što smo mogli saznati u razgovoru sa svim nastavnicama i učiteljicama, kao i sa učenicima, jeste da ove metode daju rezultate, i to naročito u oblasti cjeloživotnog učenja. Ovo je učenje trajnije i samim time korisnije i učenicima i nama, kažu svi naši sagovornici.

Kooperativnu slagalicu, naprimjer, čine dijelovi teme koji su razumljivi i sami za sebe, ali svoj puni smisao ostvaruju tek u integralnoj verziji – kada svi učenici urade svoj dio i od svih se dijelova sklapa lekcija. Učiteljica Amina Hodžić-Drubljanin je sa svojim učenicima radila temu saobraćaja; kako su oni mlađi, koristila se slikama, dok za starije uzraste koristi tekst. Učenici sa učiteljicom Amrom idu kroz nastavnu jedinicu preko tri nivoa rada, gdje prvi označava najlakše gradivo, a

sljedeći se usložnjavaju; na istom su principu koncipirani i nastavni listići koje svaki učenik ima pred sobom.

Metodu činkvina (pjesma od pet stihova), u suradnji sa svojom učiteljicom Eminom demonstrirali su učenici četvrтoga razreda: pokazali su kako to oni rade kroz crtež i u grupama, zajedno pokušavajući usvojiti gradivo o imenicama. Dijelove biljke prošli smo sa učiteljicom Samirom i njenim razredom. Ona napominje da ovakav vid rada dolazi uz jednu napomenu: učenici već moraju imati razvijene radne navike i izvjesnu samostalnost u učenju. Međutim, kaže da, kad se jednom krene u ovaj projekt, rezultati su odlični, učenici su mnogo aktivniji i kreativniji i imaju bolje ocjene. Ipak, nije sve u metodama, nešto je i u tehnologiji: ova škola posjeduje izuzetno dobro opremljen informatički kabinet, gdje nas je dočekalo 16 učenika devetog razreda sa slušalicama na ušima.

Njihova razrednica, ujedno i nastavnica informatike i matematike, govori nam da su sa zadovoljstvom ostali kako bi nam pokazali kako rade u različitim programima, poput Movie Makera i drugih, iako kasne na kontrolni iz fizike. Neko iz posljednje klupe dodaje da će drage volje

ostati da nam pokaže sve što je naučio iz informatike, samo da izbjegne kontrolni. No, bez obzira na smijeh, vrlo brzo i ozbiljno nastavljaju raditi svoje mini-filmove u potpunoj tišini; tek tu i tamo po koji klik i pokret miša na podlozi. Nevjerojatno je koliko su mirni kad su za kompjuterom, potpuno ih preobrazi, kaže njihova razrednica i objašnjava na koje sve načine upotrebljavaju svoje iskustvo u komunikaciji putem različitih IM programa, poput Skype-a.

“Mi aktivno koristimo Skype za učenike koji izostaju duži period vremena iz različitih razloga; na taj način ne moraju biti puno od gradiva, već ga usvajaju zajedno sa svojim kolegama na času. Možemo komunicirati i sa drugim školama, tako da nam je i međusobna saradnja olakšana“, kaže nastavnica Maljić.

U nešto drugačijem izdanju, u drugom dijelu škole, mogli smo vidjeti kako tehnolo-

loške inovacije djeluju na mlađe uzraste, odnosno peti razred učiteljice Amine Delić-Zimić. Kao i većina razreda ove škole, rade u grupama od četiri ili pet, namjerno raspoređeni po učionici. Na svakom je stolu jedan laptop, a prezentacija je ista za sve; mi smo je mogli pratiti preko projektor-a. Almedina, iskusna korisnica Geogebre, uputila nas je u način funkcionisanja ovog malog pametnog pomagala.

“Geogebri svi imamo instaliranu na kompjuterima. To je aplikacija koja nam pomaže da svladamo matematiku, naročito geometriju. Puno lakše sad crtamo kružnice.“

Potom nam pokazuje kako izgleda glavni prozor Geogebre: sa jedne strane prati se algebarski dio zadatka, dok sa druge imamo grafički prikaz. Učenici tako istovremeno mogu raditi zadatak i geometrijski i algebarski, što im daje dodatno vrijeme da sa nastavnicom rade stvari koje nisu shvatili i koje im nisu jasne.

Učiteljica nadgleda njihov rad i usput s nama razgovara o prednostima ovakvog pristupa: “Jako je važno da djecu misaono i praktično angažujemo sa obzirom na nove tehnologije. Vidite, ovdje imamo

niže uzraste, a i plan nam je bio da kre-nemo s manjom djecom, a naknadno smo iskombinovali nekoliko grupa od 4. do 9. razreda. Ovo nije pojačano znanje samo iz matematike i informatike, uporedo uče i engleski jezik. Mislim da je vrlo važno da djeca u ranim godinama razviju ljubav prema više predmeta i da ne budu usmje-reni samo na jedan“.

Rukovodstvo škole, na čelu sa direktorom Muamerom Tinjakom i pedagogicom Marijom Vajdec, u potpunosti podržava i potiče sve aktivnosti svog brojnog i vrlo radišnog kolektiva. Uz brojne obaveze, uspjeli su da čitav dan odvoje za demonstraciju svojih aktivnosti, a usput i objasne koji su to ciljevi kojima škola stremi u smislu različitih poboljšanja. Oboje podvlače cjeloživotno, dugoročno učenje i metode uz pomoć kojih se ono može realizirati. Samopouzdanje, samopoštovanje i tolerancija su, naravno, vrijednosti koje nastoje usaditi svakom učeniku. Uspješnost svojih aktivnosti duguju i stalnom profesionalnom usavršavanju svojih nastavnika. Obećavaju nas zvati ponovo ukoliko svom dugačkom spisku dobrih praksi dodaju još jednu. Kažu da nećemo dugo čekati. ■

Osnovna škola "Džemaludin Čaušević" Sarajevo:
Roditelji u školskim klupama – moguće!

Smještena na području Švrakinog Sela u sarajevskoj Općini Novi Grad, ova se škola dnevno suočava sa gomilom problema. Onome ko je upućen u situaciju, jasno je da je to zbog sredine sa veoma slabom obrazovnom i socioekonomskom strukturu stanovništva. Tome doprinosi znatan broj Roma, čiji su uvjeti života najteži, uključujući nezaposlenost roditelja, kao i višečlanost porodica, neriješeno stambeno pitanje i zdravstvenu zaštitu te socijalnu marginalizaciju.

Ništa od toga ne upućuje na "pogrešan" trag – ovdje je situacija daleko ispod prosječne i očekivane. Otvorenost je moto koji ih vodi od prvog do devetog razreda. Kao gosti, dočekani smo na vratima, sa nasmijanim domaćinskim osobljem koje je odgovaralo na naša pitanja.

Prvo što primjećujemo i čime se škola ponosi kroz projekat Dobre prakse u obrazovanju jeste činjenica da osigurava aktivno učešće roditelja u radu škole, bez obzira na obrazovanje i odgoj učenika. Ovdje je formula jasna i (u konačnici) neizostavna u planiranju svake školske godine: saradnja roditelja, kolektiva i daka je ključna za uspješan rad i dobre rezultate. U tom slučaju (možda je neuobiča-

jeno reći!), škola ne zavisi mnogo od politike i ideologije, jer je posvećena onome zbog čega i postoji – djitetu.

"Prepoznali smo izazove sa kojima se treba suočiti, a zatim pronašli metode kojima ćemo te izazove savladati kako bi ostvarila atmosfera u kojoj je škola za sve i svi za školu", ovako je svoje kazivanje o još jednoj dobroj praksi počela pedagoška škola, Selma Đumiđić Christiansen. Dok razgovaramo sa osobljem, na hodnicima se mimoilaze daci, nastavnici, direktorica, roditelji i svi zajedno čine jedan spektar koji, u svom šarenilu ipak daje jasnu i lijepu sliku o tome kako treba da radi jedna obrazovna ustanova. Škola ima kutak za roditelje: roditelji koji nemaju posao učestvuju u radu škole, planiraju aktivnosti po određenom angažmanu. U učionici u kojoj su prvačići, tri roditeljke pomažu učiteljici da organizuje i realizira čas. I svi su veseli i nasmijani.

Na pitanje zašto je ova škola među najboljima, jedna mama kaže da je to zato što je ovo mjesto u kojem se događa i život zajednice.

"Mi nikada nismo imali nijedan problem u školi a da ga nismo riješili zajedno i u tome je poenta. Mi pomažemo jedni dru-

gima. Realiziramo inkluzivnu nastavu i vrlo rado se odazivamo svim pozivima.

Nama ovo nije samo mjesto u kojem borave naša djeca, mi želimo da život škole obogatimo našim boravkom“.

I zaista je tako. Roditelji su korektiv u radu škole. Usmjeravaju aktivnosti, predlažu ih i učestvuju u realizaciji. Sve to zajedno doprinosi jednom zajedničkom cilju – kvalitetna i uspješna realizacija svih aktivnosti koje su u interesu učenika.

Nastavnica Aida Šabić potvrđuje da u radu škole od prvog razreda učestvuju i roditelji i da to olakšava rad nastavnicima,

te da ova ustanova zapravo njeguje partnerski odnos sa roditeljima.

U razgovoru sa roditeljima primijeti se određena vrsta ponosa koji proistječe iz činjenice da se o školi koju pohadaju njihova djeca priča u superlativima.

“I jesmo ponosni. Jer smo dio tima i postajemo sve bolji i bolji. Kod nas nema sujete, nema elitizma. Svi smo jednaki, svi učestvujemo na jednak način. Naš rad baziramo na činjenici da učestvujemo onolikо koliko možemo i s onim kapacitetima koje posjedujemo”, rekao je Abdulah Berbić, koji već dugo vremena vodi školsku

web stranicu zajedno sa svojom suprugom, a radi i sve školske fotografije kao profesionalni fotograf:

“Ja sam ovoj školi dao na raspolaganje svoje znanje, opremu i vještinu. Meni ona vraća višestruko, jer znam da je moje dijete na sigurnom i da uči univerzalne vrijednosti.“

Ovdje se razvija zajednica svih onih koji se razumiju, brinu i podržavaju, međusobno uče i doprinose cilju jačanja mreže podrške za svakog učenika, odnosno porodice učenika, a osobito onih koji su izloženi riziku socijalne marginalizacije.

Stav da se samo partnerskim odnosom može upotpuniti karika timskog rada i ostvariti postavljene ciljeve koji se odnose na zdravo i pravilno odrastanje djece i kvalitetno obrazovanje svakog učenika

jestе stav koji je ovdje prisutan bez izuzetka već dugi niz godina.

I konačno, nakon ove posjete, pamtit ćemo kako majka razvija tijesto od kojeg će učiteljica zajedno sa prvačićima razvijati slova, sa namjerom da prvi koraci učenja i usvajanja znanja budu zabavni i vedri. ■

Osnovna škola "Petar Bakula" Mostar:

Paralelni svjetovi posjećenih biblioteka i aktivnih čitalaca

Grad na Neretvi. Jedna od turističkih košnica BiH. Grad sa Mostom. Podijeljen grad.

I onima manje upućenim vjerovatno bi odmah palo napamet da se radi o Mostaru, najvećem hercegovačkom središtu i “naj-mediteranskijem“ gradu u Bosni i Hercegovini. Nažalost, priča o Mostaru rijetko kad kreće od njegovih turističkih i inih ljetopata, a uglavnom cvijeta upravo na stavci podijeljenosti. Istočna i zapadna strana nemaju vidne linije razgraničenja, ali je ona itekako postojana u različitim jezičkim standardima, religijskim opredjeljenjima i oprečnim političkim opcijama, često su-kobljenim na račun svih mostarskih građana. Po tom principu funkcioniraju i škole, sve redom nazvane znakovito, kako bi se znalo gdje koja pripada. Odlazak u Osnovnu školu Petra Bakule ovaj put nije izazvan već stereotipnom relacijom učeničke podijeljenosti na “nas“ i “njih“, zanimaljivom jedino kada postoji šansa uzburkivanja ionako teško potisnutih nacionalnih strasti; ovaj put se radi o pozitivnoj priči koja je uspjela da se razvije bez obzira na sve okolne politizacije.

Po svim “vanjskim“ karakteristikama, Škola Petar Bakula nimalo se ne razlikuje

od ostalih obrazovnih institucija tog tipa. Međutim, ono što je suštinski drugačije jeste biblioteka – bolje rečeno, kutak za čitanje koji nekoliko godina vodi bibliotekarka Sanja Primorac. Vjerovatno ni ovaj podatak ne odaje previše: školska biblioteka k'o svaka druga, učenici dolaze i odlaze kada dove vrijeme lektire, osim ponеког mlađahnog usamljenog zaljubljenika u svijet knjige. Ovdje je, pak, vrlo prometno. Dok nam bibliotekarka govori o projektu promocije knjige u ovoj školi, čuje se nestrljivo kucanje o stakleni otvor (“što je zatvoreno?”).

“Ovako mi je svaki dan“, dodaje ona i usput otvara vrata kako bi djeci rekla da trenutno ne rade.

U čemu je fol?

“Često je u školama potpuno pogrešno shvaćen koncept biblioteke. Ona treba biti živa sredina, prostor koji će potaknuti samostalno razmišljanje i kod učenika u ranoj dobi razviti želju za knjigom. Treba raditi sa djecom, a ne samo udariti pečat na vraćenu knjigu i odraditi posao. Bez lažne skromnosti, naša djeca zaista vole čitati i vidi se koliko je ovaj projekat razvio jednu vrstu čitalačke navike. Naravno, nije to slučaj sa svom djecom, ali je u ve-

likom porastu broj izdanih knjiga koje nisu samo u NPP-u kao lektirska obaveza, već one koje učenici rado čitaju u slobodno vrijeme“, kaže bibliotekarka. Pokazuje nam i slavni „kutak za čitanje“, inaćicu knjige dojmova... za knjige. Podijeljena je po razredima, od trećeg pa nadalje. Svaki džepić na ploči označava jedan razred, a svi su napunjeni papirićima.

“Ti su papirići učenički dojmovi o pročitanoj knjizi. Tu oni napišu isključivo svoje mišljenje: da li im se knjiga sviđa ili ne, i bitno je naglasiti da moraju obrazložiti svoj stav. Ništa se ne može navesti a da ne postoji razlog. Tako potičemo kreativno i kritičko razmišljanje, a uspijemo ih nавести da literarni svijet povežu sa svojom sadašnjicom, što automatski knjigu približava njihovoj percepciji“, dodaje ona.

Ovaj mali bibliotekarski projekat s vremenom je dobio veće razmjere, pa su, pored navedenog čitalačkog kutka, pokrenute i radionice za djecu u Narodnoj knjižnici, gdje se također može nastaviti razgovor o knjigama, ali se mogu učiti i engleski i njemački jezik, izradivati tematski plakati, organizovati poetske večeri itd. Već su svi termini prebukirani i često ne mogu voditi onaj broj djece koja hoće

da idu, a to je već veliki uspjeh. Sa bibliotekarkom su saradivale i nastavnica hrvatskoga jezika, Nives Šumanović, kao i musterska književnica Sonja Jurić, koje se slažu da je nužna promjena pristupa književnom djelu.

Sonja je često pozvana na časove hrvatskog jezika, gdje je draga gošća; učenici je već dobro poznaju i vole raditi s njom. To školsko jutro radili su pjesmu iz njene zbirke, koju su kasnije skupa tumačili putem nove metode „šest mislećih šešira“. Radi se o tome da postoji šest različitih gledišta na određen problem, čime se potiče kreativnost u razmišljanju.

“Nije važno što ova metoda možda nije zamisljena kao nastavni pristup. Ona se izuzetno dobro može iskoristiti i u nastavi književnosti. Djeca se užive, donose raznobojne šešire, onda se mijenjaju kako bi

sebi dočarali princip promjene mišljenja. Ne biste vjerovali koliko su promijenili način čitanja, a i tempo! Sjećam se kad sam im zadala određene knjige da čitaju preko božićnih praznika. Čak sam i ja na njih zaboravila, pa su me jako iznenadili kad su na početku polugodišta došli sa knjigama i impresijama“, kaže nastavnica Nives.

Književnica Sonja Jurić misli da je potpuno pogrešno kategorično tvrditi da djeca ne čitaju. Njeno iskustvo sa učenicima i učenicama ove škole pokazuje da se itekako čita, samo ako im se pruži dovoljna motivacija. Uspjeli su i njenu priču završiti na jedan potpuno drugačiji način – dati joj alternativan kraj.

Međutim, bibliotekarka obećava da njenim malim književnim projektima nije kraj. Otkriva nam da je u planu otvaranje

Kluba malih knjižničara, gdje će se nekoliko odabralih (i zainteresovanih) obučavati tajnama zanata: učiće se radu na sistemu COBISS, po kojem se katalogizira građa svih bibliotečkih fondova u BiH, a usto će i učiti kojim knjigama raspolaže i njihova škola. Ko zna, možda neko od njih za desetak godina završi radeći u istoj biblioteci!

Odlazimo sa osnovanom nadom da će ovakve priče, bez obzira koliko majušne naspram velikih političkih zavrzlama, ipak nadvladati mostarske podjele i promijeniti perspektivu za nekolicinu učenika. Ili im makar otvoriti svijet gdje u učionicama, iznad školskih tabli, nema obilježja nacionalnih ili religijskih simbola. Taj će trenutak učenici ove škole ipak morati ostaviti za budućnost. ■

Osnovna škola Soline, Tuzla:
Mala škola u preriji

Kada uđete u Tuzlu, mora se proći centrom grada i voziti još desetak minuta; kada zađete u mirniji dio ceste oivičene dvokatnicama, trokatnicama i kućicama sa baštama i stajama, znate da ste stigli u Solinu, prigradsko naselje u sjevernom dijelu Tuzle, gdje se nalazi i istoimena škola. Kao i mnoge druge prigradske škole u Bosni i Hercegovini, i ova dijeli njihovu sudbinu: vidno stara i trošna građevina, sa fasadom koja se ljušti, starom stolarijom, izbljedjelim učionicama i tablom u drvenim okvirima. Direktorica kaže da su ove godine uspjeli dobiti novac za postavljanje ograde oko škole, jer povremeno imaju problema sa nepoželjnim ulascima u školsko dvorište i prostorije. I zaista, nema nikakvih vidljivih prepreka koje označavaju granicu između

školskog igrališta i auta parkiranih u obližnjem hladu.

Ukoliko je škola kao materijalna tvorevina odsječena od gradske matice, utoliko je suprotna situacija sa samim učenicima koji iznalaze načine da se uključe u aktivnosti zajednice i osjeti se važnim pokretačem dobrih i pozitivnih aktivnosti. Dug je to bio put, i trnovit, kako nam kaže direktorica Mara Ostojić. Rađene su analize među djecom, koje su pokazale da učenici treba dati više na važnosti. Išlo se u dva smjera: razvijanje aktivnosti škole i stavljanje učenika u centar dešavanja: "Veliki broj naših nastavnika prošao je potrebnu edukaciju za interaktivno, projektno i servisno učenje. Imamo sreću što naš kolektiv zaista želi da radi i da unapređuje svoje sposobnosti. Na kraju, s jedne strane

imate osobu koja zna pružiti i teorijsko i praktično znanje, a s druge onu koja se zna, zahvaljujući tom znanju, uključiti zajednicu. To je ono što ja zovem cjeloživotnim učenjem“.

Čuli smo, dakle, kako to izgleda na papiru. Kako je pak sa učenicima? Iz direktoričine kancelarije odlazimo da razgovaramo sa učenicima koji su više nego voljni podijeliti svoju priču o, npr. čišćenju korita rijeke Soline. Ova velika akcija nije “povukla“ samo ekološku sekciju, već su se u pokret stavili i ostali predmeti poput biologije, maternjeg jezika i tehničkog odgoja. Kako, opet pitamo?

“Iz prirodnih predmeta radili smo hemijsku analizu vode, i nastavnica iz bosanskog nas je angažovala da na časovima pravimo pišemo tekst za promotivni mate-

rijal o čišćenju rijeke, koji smo dijelili u Tuzli. Na informatici smo radili letke, malo sređivali njihov izgled. I iz tehničkog smo s profesorom napravili model trostrukog filtera za vodu. To je bilo super, nastavnik nam je pokazao kako to radi“, go tovo uglas pričaju Armina, Suzana i Mateo, učenici osmog razreda. Svima je to bilo veliko životno iskustvo, jer su iz priče prešli na djela, i sada s velikim ponosom govore o očišćenom riječnom koritu. Nastavnik tehničkog odgoja, Nermin Grbić, kaže da mu je bilo naročito zadovoljstvo gledati kako učenici znanje iz drugih predmeta upotrebljavaju aktivno i kroz vlastite projekte. Kada imaju jedan cilj, odmah je sve jasnije i lakše. Ono što je njemu bilo naročito važno, kao metodičaru, jest da su se uključili svi učenici, bez obzira na hijerar-

hiju po ocjenama. Oni koji možda nemaju visoke ocjene iz bosanskog ili matematike, briljirali su na tehničkom i ustvari većinski sudjelovali na pravljenju ovog modela. Važno je izvući sve kvalitete iz svakog učenika, a za to uvijek postoji način, ako ima i volje nastavnika. Nastavnica istorije i geografije, Mirela Razić, kao i njena kolegica informatičarka Aida Jusić su zajedno sa djecom radili na promotivnom materijalu; dodaju da su djeca samostalno radila istraživanje kroz sve raspoložive izvore: neki su krenuli tradicionalnim "papirnim" putem, ali ih je mnogo više, pak, izabralo internet pretraživanje. Printani materijal su dijelili po ulicama. Radili su čak i ankete "javnog mnijenja", učili su obavljati pravi novinarski posao. Naučili su, kako kažu svi nastavnici, gurati svoje projekte.

No tu nije kraj; direktorica i pedagog spominju nove projekte koji se već provode, kao što je čišćenje školskog dvorišta i drugih površina, zatim Solinske igre bez granica, manifestaciju koju škola organizuje drugi put, gdje učestvuju i roditelji i učenici. Neki prodaju svoje male proizvode, neki donose kolače; ove godine je, usprkos lošem vremenu i kiši, bilo mnogo posjetilaca.

Kako kaže školski pedagog Haso Adrović, cilj je povezati kurikulum sa zajednicom, odnosno obogatiti nastavu aktualnim pitanjima i potaknuti djecu da i sami postanu odrasli, jer često znaju ponuditi kreativna rješenja koja bi bilo šteta propustiti. Rezultati jedino mogu biti dugoročni, a škola nastavlja intelektualno profitirati od svojih učenika – nema ljepšeg kraja nego ovog. ■

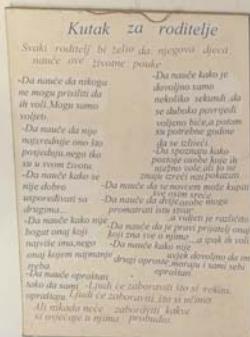
Treća osnovna škola Bugojno:
Jedna praksa, dvije škole, jedan krov

Da je i primjeru dvije škole pod jednim krovom dozvoljena neka bolja, drugačija perspektiva – svjetlijia od one koja im se svakodnevno nudi – pokazuje primjer bugojanske Treće osnovne škole. Ova priča svjedoči da se obrazovni sistem, istina povremeno, može trznuti i reagovati na negativna predskazanja političkih staklenih kugli nečim boljim i plemenitijim. Ovaj put to je projekat vršnjačke edukacije, koji se u ovoj školi provodi bez obzira na to koje je nacionalnosti i vjerske pripadnosti taj vršnjak.

Direktorica Ziba Bećirović govori da su počeli od vrlo jednostavne stavke, tipične za sve škole ovog svijeta, bile one u Bosni i Hercegovini ili jednoj od američkih saveznih država: razlika među učenicima u pogledu savladavanja gradiva. Zajedno sa pedagogicom Šejlom Džanan, ova je praksa započeta kao pilot projekt, da bi se pokazala izuzetno uspješnom i pogodnom za provođenje i u narednim godinama. Nastavnici često, zbog prebukiranih rasporeda, manjka prostora i nedostatka inicijative, nemaju mogućnosti da sve učenike istim tempom upute u gradivo. Obrazovanje namijenjeno djeci nije prema toj djeci milostivo: zaostaci se obično ne to-

lerišu, a svako na kraju godine izvlači živu glavu kako smije i umije, bez obzira da li je riječ o instrukcijama, molbama ili nečem trećem. No, da li to zaista doprinosi stvarnom znanju? U ovoj školi prepoznaju da su ova rješenja jednokratna i da se, uostalom, ne tiču stvarne situacije. “Vršnjačku edukaciju najviše realiziramo na časovima odjeljenske zajednice, gdje djeca uče jedni od drugih. U svakom su razredu formirane fokus grupe. Članovi svake grupe su učenici koji iz pojedinih nastavnih predmeta imaju odlične ocjene, a pridružuju im se drugi učenici koji nisu postigli rezultate koje su trebali ili željeli“, objašnjavaju nam nastavnica bosanskog jezika i književnosti, Hatidža Čusto i Fatima Jahija, nastavnica historije i geografije. U omanjoj prostoriji koja je ujedno i čitaonica i biblioteka, one demonstriraju, zajedno sa svojim učenicima, kako izgleda vršnjačka edukacija. Ema iz sedmog razreda jedna je od učesnica projekta i kaže da joj je najdraža nus-pojava svega više druženja sa drugovima i drugaricama iz razreda: “Svakako se javljamo dobrovoljno. Nama su odmah zanimljiviji ovi časovi kad možemo više vremena provoditi skupa“.

Prema riječima nastavnice Fatime, ove su godine dvije teme glavne: "Zdrava ishrana" za učenike petih razreda i "Nasilje nije rješenje problema" za osmaše. Pedagogica tvrdi da ovo iskustvo učenike razvija ne samo u smislu znanja o određenoj predmetnoj jedinici, već i u pogledu prihvatanja odgovornosti. Osjećaju se odgovornima za uspjeh svojih drugova i tako, skupa s njima, sudjeluju u zadovoljstvu koje proizilazi iz dobrih rezultata. Kako raste ocjena s jedne strane, sa druge se strane smanjuje nivo stresa obično izazvan činjenicom da se mora nešto ponovo upitati u vezi sa nastavnim gradivom koji su ostali već prešli.

Možda jedne od narednih godina, kao slobodna oblast, dođe na dnevni red i tema razdvajanja djece na temelju etničke pri-

padnosti. Možda će tako vršnjaci između sebe uspjeti riješiti problem koji oni stariji i po vlastitom tvrđenju – pametniji, nisu uspjeli. ■

Osnovna škola "Skender Kulenović", Zenica:
Mala škola, veliki smog, velike ideje

Petnaesti april osvanuo je u zimskom rapspoloženju. Zenica, grad nadomak Sarajeva, posljednjih godina poznat po vijestima o alarmantnom stepenu zagađenosti zraka, još je sumorniji u jutarnjim satima. Iznad ulaza Osnovne škole "Skender Kulenović" postavljen je mjerač zagađenja, kao, uostalom, i svuda po gradu. Međutim, unutar same škole atmosfera je potpuno drugačija, ne samo zbog dominatnog šarenila učeničkih radova – malih umjetničkih radova postavljenih po zidovima, iznad učionica, sa plafona, već i energije cjelokupnog kolektiva. Direktorka Amra Babić i pedagogica Mediha Hajrović-Baručija tvrde da je u pitanju samo dobra komunikacija, ne isključivo u zbornici, već i sa učenicima. Tako mogu lakše razmjenjivati ideje i ostvarivati ih u što kraćem roku; na taj su način, uostalom, realizirane i dvije hepiend priče: "Djeca pomažu djeci" i "Nastavne metode za 21. vijek".

Pedagogica je bila ta koja je došla na ideju o vršnjačkim tutorima, odnosno djeci koja pomažu svojim vršnjacima da savladaju gradivo sa kojim imaju problema ili ga ne razumiju najbolje. Direktorica kaže da je sve krenulo od problema razlika među

učenicima u znanju i sposobnostima. Moglo bi se reći da je riječ o jednom od najstarijih problema u učionicama – kako pomoći svakom djetetu da se ne osjeća izostavljenim iz nastavnog procesa koji, ruku na srce, i ne mari previše za one koji zaostaju?

"Rješenje se pojavilo u jednoj sasvim običnoj ideji: treba prepustiti učenicima da pomognu jedni drugima, treba do kraja iskoristiti njihov potencijal. Djeca su sposobnija nego što mi to mislimo i mnogo bolje prepoznavaju *rupe* u gradivu koje se pojavljuju kod njihovih drugova. Tako smo prije četiri godine, uz pomoć vijeća učenika, napravili oglas za prijavu tutora, na koji su se odmah počeli javljati učenici zainteresovani da pomognu drugima. Također, napravili smo spisak djece za koju smo smatrali da pomoći trebaju, sudeći po njihovim ocjenama, ali su se mogli prijaviti i svi oni koji su smatrali da možda kasnaku za gradivom unutar nekog od nastavnih predmeta", objašnjava direktorkica. Dodaje da ovo nije ništa novo i da je ovakav vid pomoći nešto što je u drugačijim okruženjima sasvim normalna stvar. Pedagogica kaže da se osjećala neadekvatnost uobičajenih metoda pomoći uče-

nicima koji, npr. imaju negativne ocjene iz određenih predmeta: "Naša profesionalna obaveza je da radimo sa učenicima koji imaju određenih poteškoća u savladavanju nastavne materije, ili imaju problema u ponašanju iz raznoraznih razloga, itd. Međutim, kada se oni vrate u učionice, problem je i dalje tu, jer ih njihovi drugovi iz klupa ne prepoznaju kao djecu kojoj treba pomoći. Tako smo na zajedničkom sastanku došli na ovu ideju. Osnovni kriterij po kojem su se djeca birala su predmeti sa najviše negativnih ocjena. Praksa se od prve godine pokazala izuzetno dobrom, jer su se učenici počeli, nakon nekog vremena, samoinicijativno uključivati u nastavni proces, nisu se stidjeli pokazati da ne znaju, nisu se stidjeli pokazati da znaju i da su svladali određeni problem. Nastavnici su počeli više motivisati učenike, a povećao se i broj učesća u van-nastavnim aktivnostima."

Mirnesa, učenica sedmog razreda, jedna od tutorica, objašnjava kako sve to skupa izgleda:

"Najviše je učenika iz sedmog i osmog razreda. Na sastanku vijeća učenika napravili smo plan, vidjeli koje su učionice slobodne, usklađivali smo termine. Ne-

kada smo instrukcije držali između smjena ili časova, kad je kome odgovaralo. Prvo je pedagogica nadgledala sve, ali smo poslije počeli da se organizujemo i po kućama, jer se povećavao broj učenika koji su se prijavljivali."

Metodologija rada je, kako kaže Mirnesa, zasnovana na principu "jedan-na-jedan": "Ja najviše pomažem iz matematike, jer mi to najbolje ide. Radimo ono što se najviše radi na časovima. Učenici objasne šta im nije jasno, i onda radimo zadatke iz te oblasti."

Dodaje da je pristala na tutorstvo jer "ne želi biti sebična" i želi da i drugi imaju isto znanje koje ima i ona. Jedna od njenih "učenica", također iz sedmog razreda, potvrđuje ovakav oblik rada:

"Mirnesa me pitala šta ne znam. Kada sam joj objasnila koje zadatke nisam shvatila, ona ih je prvo nekoliko puta uradila i objasnjava mi. Onda sam i ja uspjela tačno uraditi. Pohvalio me i nastavnik matematike."

Slična su iskustva imali i drugi učenici. Antonije, Lejla i Ladislav samo su neka od djece koja su se našla ili s ove ili s one strane projekta, bilo kao instruktori, bilo kao instruirani. Antonije kaže da mu, po ocjenama, pomoći nije trebala jer je vrlo

dobar po prosjeku. Ipak, sam se prijavio jer je mislio da mu treba "nadogradnje" u nekim predmetima. Poručuje da "ne moramo baš sve da znamo, ali opet možemo da popravimo svoj prosjek i da se međusobno družimo". To je, uostalom, jedna od najljepših nuspojava ove ideje. Nastavnik matematike, Jusuf Muharemović, ističe da je vrlo važno da su se učenici prijavili dobrovoljno kao instruktori, jer im to pomaže u stjecanju navike pomoći drugima, a možda će im kasnije dobro poslužiti ukoliko i sami odluče da se bave ovim zanatom.

"Sve škole mogu usvojiti ovu praksu jer je potrebno izuzetno malo sredstava, a samo malo više volje. Škole u Zenici zaista surađuju, naročito u okviru predmeta matematike, najviše kroz razna takmiče-

nja, ali i zavod. Recimo, kada bi se ta saradnja intenzivirala, ili kada bi se škole u drugim mjestima udružile, ova bi praksa mogla zaživjeti i van naše škole."

Sa brojeva i geometrijskih tijela prelazimo na slova i književna djela: nastavnici Katici Piljug je ostalo samo nekoliko mjeseci u nastavi, prije nego što svoj zanat, makar što se tiče staža, okači o klin. Međutim, riječ je o prosvjetnoj radnici kojoj nadolazeća penzija nije značila dizanje ruke od rada na nastavi i za nastavu, naprotiv:

"Dok nije bilo interneta, sve je bilo lakše objasniti. Međutim, zahvaljujući internetu, djeca su pametnija jer stvari mogu saznati iz hiljadu izvora. Tada sam shvatila da ne smijem biti dosadna nastavnica i da im moram omogućiti da na sto načina saznaju informacije."

Ova nastavnica nije uvela internet u nastavu – makar izravno. Riječ je o nizu različitih metoda kojima se služi da bi oživjela svoju materiju, počevši od književnih djela, pa sve do bauka gramatike: “Pravili smo televizijske emisije. Učenici su bili reporteri koji se javljaju s terena. Bila je tu i metoda sudnice, metoda slagalice... Koristili smo ih, naprimjer, na pri povijetkama. Evo, posljednja je bila Samokovljina Breza. Romea i Juliju smo radili metodom slagalice. Svaki učenik dobije zadatak da prikupi što veći broj informacija o svom liku, koristeći sve raspoložive izvore: historijske knjige, druga djela... onda sve to sklopimo na času. Ne vjerovatno je koliko interes učenika poraste, koliko pažljivije čitaju djela. Za sve dramatizacije oni sami sebi prave kostime,

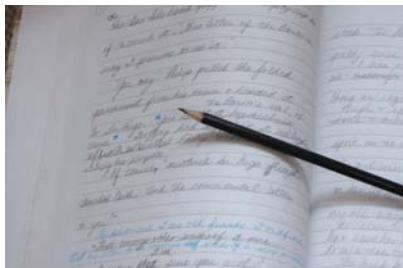
uživljavaju se u dodijeljene im uloge. Sve to itekako budi interes za materiju koju obrađujemo.“

Što se metodičkog aspekta tiče, nastavnica tvrdi da je najvažnija stvar da metode obuhvataju sve učenike i oni tako dobivaju na važnosti u obrazovnom procesu. NPP za deveti razred i nije najsjajniji; obiman je i monoton, a gotovo da izostavlja dijete kao fokus nastavnog procesa, ne približava mu materiju niti olakšava proces učenja. “Svi smo uključeni u rad i to nam je najinteresantnije. Nema izdvajanja učenika koji bolje znaju ili se bolje pripremaju. Svi smo jednaki jer svi jednako radimo da bi sve izgledalo super“, kažu učenice devetog razreda, kojima je Katica i razrednica.

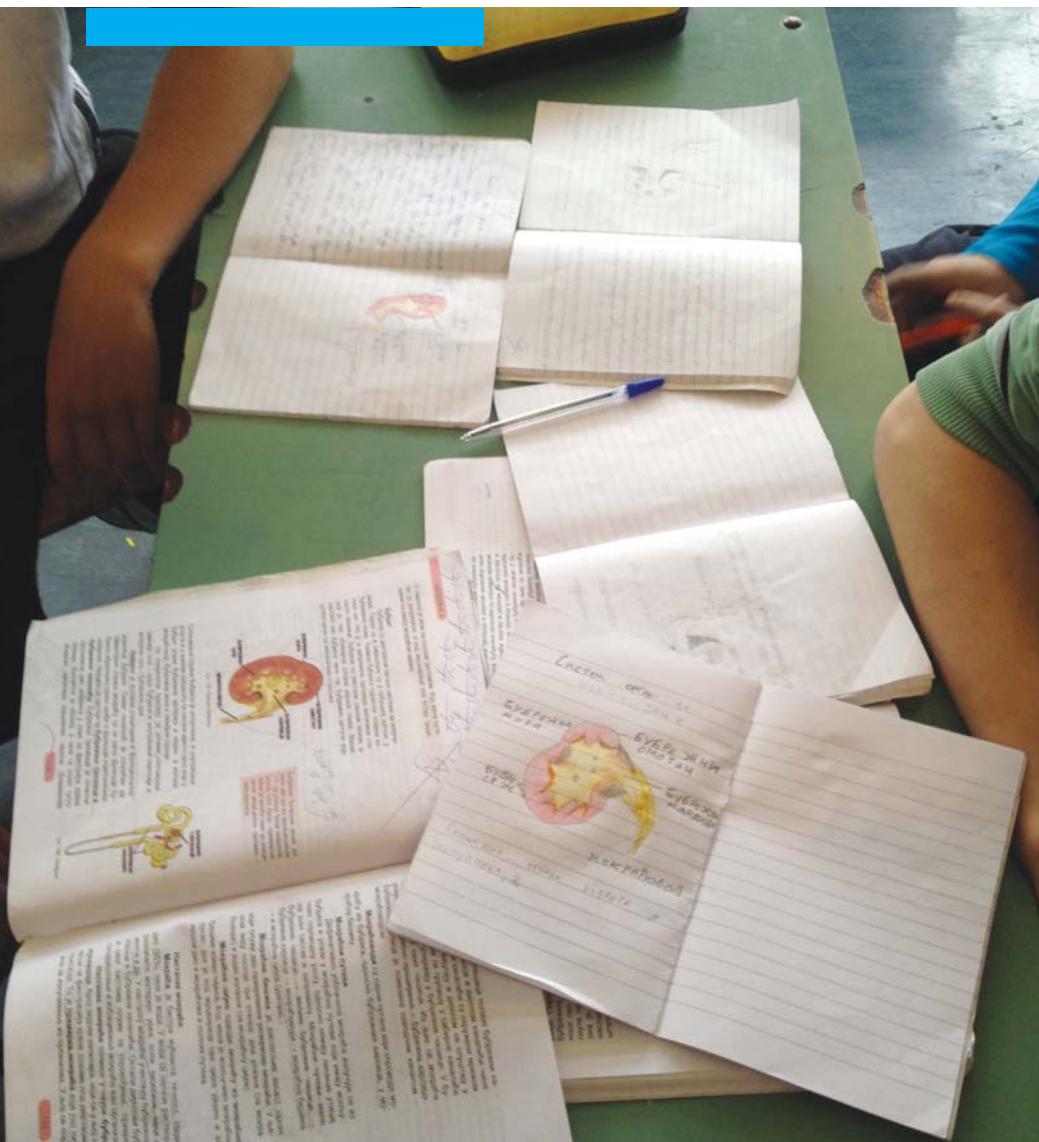
$$\psi(g) = g \quad g = \text{Diag } f_u \quad \Leftrightarrow \quad$$

$\begin{matrix} X^1 + \alpha X^2 + \dots \\ \vdots \\ D_T(M) \end{matrix} \xrightarrow{\text{Diag } f_u} \begin{matrix} X^1 \\ \vdots \\ N f_u = M \end{matrix} \xrightarrow{\text{Diag } f_u^{-1}} \begin{matrix} X^1 \\ \vdots \\ D = (I + T) \frac{d}{dT} \end{matrix}$

Od nastavnice do učenika, svi su jednoglasni u procjeni svestranosti ovih metoda. Itekako se one mogu koristiti i u drugim predmetima, naročito historiji. Kada bi se primjenjivale i na drugim časovima, svi bi predmeti bili mnogo zanimljiviji. ■

Osnovna škola "Sveti Sava" Novi Grad:
**Svi su odgovorni za dobrobit
obrazovanja**

Osnovna škola "Sveti Sava" Novi Grad radi u dvije smjene s 49 odjeljenja, 776 učenika i 60 nastavnika.

Velike su to cifre, i velika odgovornost, ali mlad nastavnički tim na čelu sa direktoricom Marinom Ovukom daje sve od sebe da kvantitet odgovara kvalitetu (i obrnuto). "Prijavili smo se s dobrom praksom, jer vjerujemo da ovo što radimo može biti primjer drugima, da zajedno, čineći mrežu, možemo uraditi mnogo dobrih stvari za našu djecu i obrazovanje u BiH. Nastavnici su oni koji smišljaju inovativne i kreativne stvari, a mi smo im podrška i ostvarujemo uslove za njihov rad. Svakako da je teško, ali uspijevamo", kaže direktorka Ovuka.

Općinski razvojni plan kreira Općinska koordinaciona grupa, odnosno OKG, a

članove imenuje načelnik. Na osnovu zajednički utvrđenih problema svih osnovnih škola u lokalnoj zajednici, OKG utvrđuje prioritete, probleme koji ne trpe čekanje ili odgodu. Kroz OKG, lokalna zajednica dobija kvalitativnu sliku o svakoj školi, a istovremeno se škole povezuju sa zajednicama.

"Krenuli smo od rješavanja problema materijalne prirode: kopir aparata, računara, sanitarnih čvorova... Sada smo usmjereni na rješavanje kvalitativnih problema poput komunikacije, tolerancije, kao i na pitanja nastave i kvalitete nastave."

Koliko važan ovakav tip saradnje može biti, potvrđuje i činjenica da škola ne kasni kada je u pitanju prevoz đaka, osiguravanje udžbenika, obezbjeđivanje užine, itd.

“Općina Novi Grad razvija godišnje akcione planove koji se tiču napredovanja na planu obrazovanja. I sve te planove općina realizira, što je vrlo važno. Prije početka školske godine, redovno se sastanu predstavnici škola i vlasti i razgovaraju o prioritetima. Onda se pokušavaju iznaći načini i rješenja problema. Školama pokušavamo pomoći materijalno, jer znamo da je to jako važno, bez toga obrazovne ustanove ne mogu raditi na najbolji način niti realizirati svoje planove“, rekao je predstavnik lokalne zajednice Mirko Lukić.

Na naše pitanje da nam objasne plastično kako tačno izgleda takva jedna uspješna saradnja, psihologinja Dragana Radanović odgovara: “Jedan od problema koje smo imali jeste prijevoz učenika koji dolaze iz udaljenih naselja. Općina je kontaktirala

prevoznike i isposlovala se dodatna linija“.

Ne treba ni govoriti šta za učenike znači činjenica da ne moraju kalkulisati koliko će zakasniti na nastavu, već mogu i birati kada će krenuti na nastavu (nažalost, obezbijeden prijevoz za djecu je kod nas i dalje velika stvar). Djeca sada mogu doleti na dopunska nastava, sekcije, treninge, i sl. Općina pokušava pomoći i one slabijeg materijalnog stanja.

“Izdvojili smo sredstva za užinu, čime je naša škola još jednom postala prepoznatljiva. Mislim da je naša obaveza svima dati iste šanse za dobro i kvalitetno obrazovanje“, dodala je Radanović.

“Shvatili smo da bez kvalitetnog obrazovanja nema ni kvalitetnog života u lokalnoj zajednici. Školama smo, ustvari, dali

mogućnost da svoju zajednicu koriste kao resurs. Jedan od najvećih ciljeva nam je i da transparentnost održimo na najvišem nivou. Ako u budžetu postoje određena sredstva, onda će onda sigurno biti utrošena u pravu svrhu“, svoj ponos radom matične institucije nije krio Lukić. Ovako bi mogla početi jedna nova priča bh. obrazovanja.

Postoji jedan (Novi) Grad.

U Novom Gradu direktorica škole ne kuka na općinske vlasti, već ih koristi za dobrobit škole.

A općinski funkcioneri u školi vide partnera za budućnost.

I iz toga najviše koristi imaju djeca jer im je autobus redovan, jer je smanjen broj sniženih vladanja i odlazaka kod pedagošice i direktorice, jer su školska dvorišta

uredno ograđena i zaštićena, jer su učenici dobili moderno opremljenu učionicu i “pametnu tablu“.

Zvuči dobro, zar ne? ■

